

I could hardly speak.  
With your Luftwaffe...  
Not God but a swastika...» [17, с. 222–223].

Слід зазначити, що в більшості творів прослідковується відсутність рими та ритму. Будь-яка установка на риму виявляється випадковим співзвучанням. Лише поетична манера останніх років характеризується чітким ритмом.

Для передачі глибоких переживань та почуттів письменниця поринає у стихію образів. Її стилістика має спільні риси із технікою «потоків свідомості», оскільки поезії містять несамолюбний потік образів, які неможливо структурувати. Образи в Сільвії Плат є полімодальними, тобто такими, що являють собою цілісну систему уявлень індивіда про оточуюче предметне та соціальне середовище. Представлений у поетичному тексті полімодальний образ відображає загальний психічний стан автора, його відчуття. Розглянемо вислів із поезії «Waking in Winter»:

I can taste the tin of the sky – the real tin thing.  
Winter dawn is the color of metal... [18, с. 151].

В даному випадку полімодальний образ формується завдяки зоровому та смаковому сприйняттю авторки, а саме завдяки уявленням Сільвії про колір металу та присмак жерсті.

Отже, поетичний стиль Сільвії Плат відрізняється практично повною відсутністю рими та ритму, широким використанням тропів, сленгу, вульгаризмів, іншомовних слів, що надає її творам емоційної напруженості. Стилістичні засоби перебільшення та отождолення формують індивідуальну манеру письма авторки.

#### Література:

1. Анохина С. А. Концепт «Развитие» в русской языковой картине мира и особенности его вербализации в творчестве В. Г. Распутина 1994 – 2003 гг.: автореф. дис. на соискание учен. степени канд. филол. наук: 10.02.01 «Русский язык» / С. А. Анохина. – Челябинск, 2004. – 20 с.
2. Барінова Е. В. «Русские» концепты в творчестве Томаса Манна 1890–1920-х гг.: автореф. дис. на соискание учен. степени канд. филол. наук: 10.01.03 «Литература народов стран зарубежья (германская литература)» / Е. В. Барінова. – Нижний Новгород, 2007. – 58 с.
3. Болотнова Н. С. Изучение идиостиля в современной коммуникативной стилистике художественного текста / Н. С. Болотнова // Материалы II Международного конгресса русистов-исследователей «Русский язык: исторические судьбы и современность». – МГУ, 2004. – С. 8.
4. Большой Академический Словарь Русского Языка. Российская академия наук. Институт лингвистических исследований. – М. : Спб. : Наука, 2004. – С. 42.
5. Виноградов В. В. О теории художественной речи / В. В. Виноградов. – М. : Высшая школа, 1971. – С. 128, 211.
6. Гальперин И. Р. Стилистика английского языка: учебник. – [3-е изд.]. – М. : Высш. шк., 1981. – 331 с.
7. Иванов В. В. О языковых причинах трудностей перевода художественного текста / В. В. Иванов // Поэтика перевода. – М. : 1988. – С. 115.
8. Идиостиль (индивидуальный стиль) // Универсальная научно-популярная онлайн-энциклопедия Кругосвет [Электронный ресурс]. – Режим доступа : [http://www.krugosvet.ru/enc/gumanitarnye\\_nauki/lingvistika/IDIOSTIL\\_INDIVIDUALNI\\_STIL.html?page=0,0](http://www.krugosvet.ru/enc/gumanitarnye_nauki/lingvistika/IDIOSTIL_INDIVIDUALNI_STIL.html?page=0,0)
9. Пищальникова В. А. Проблема идиостиля. Психо-лингвистический аспект / В. А. Пищальникова. – Барнаул, 1992. – С. 604.
10. Самохина В. А. Современная англоязычная шутка: монография / В. А. Самохина. – Х. : ХНУ, 2008 – с.15.
11. Тарасова И. А. Поэтический идиостиль в когнитивном аспекте (на материале поэзии Г. Иванова и А. Аненского): дис... доктора филол. наук: 10.02.01 / И. А. Тарасова – Саратов, 2004. – С. 9.
12. Тарасова И. А. Поэтический идиостиль в когнитивном аспекте (на материале поэзии Г. Иванова и А. Аненского): дис... доктора филол. наук: 10.02.01 / И. А. Тарасова – Саратов, 2004. – С. 22.
13. Фёдоров А. В. Очерки общей и сопоставительной стилистики / А. В. Фёдоров. – М. : Высшая школа, 1971. – С. 238.
14. Fowler R. Linguistic and the Novel / R. Fowler. – London : Methuen, 1977. – P. 103.
15. Plath Sylvia. The Collected poems (edited by Ted Hughes). – New York: Harper Collins Publishers, 2008. – p.244.
16. Plath Sylvia. The Collected poems (edited by Ted Hughes). – New York: Harper Collins Publishers, 2008. – p.222-224.
17. Plath Sylvia. The Collected poems (edited by Ted Hughes). – New York: Harper Collins Publishers, 2008. – p. 222-223.
18. Plath Sylvia. The Collected poems (edited by Ted Hughes). – New York: Harper Collins Publishers, 2008. – p. 151.

УДК 811.161.2'111'373.21

**І. Ф. Заваринська,**

Теребовлянське вище училище культури, м. Теребовля

### НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНА СПЕЦИФІКА СЕМАНТИКИ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ З ПСЕВДОАНТРОПОНІМНИМИ КОМПОНЕНТАМИ

*У статті розглядаються фразеологічні одиниці з псевдоантропонімічними компонентами в структурно-семантичному та порівняльному аспектах. Комплексний аналіз даних фразеологізмів дає можливість краще зрозуміти семантику мовних одиниць та національно-культурну специфіку певного етносу. Дослідження проводиться на матеріалі англійської, польської та української мов.*

**Ключові слова:** структурно-семантичний та порівняльний аспекти, фразеологічні одиниці з псевдоантропонімічним компонентом, образність фразеологізмів, семантика, етимологія.

#### **NATIONAL-CULTURAL SPECIFICITY OF SEMANTICS IDIOMS WITH PSEUDOANTROPONIMICS COMPONENT**

*The article deals with the phraseological units with pseudo-anthroponomical components in the structural-semantic and comparative aspects. The analysis of etymological nuances helps to understand the semantics of the above-mentioned units better. The nominal structures are compared in English, Polish and Ukrainian.*

*The idiomatic and set expretion, lexically and often structurally stable units of lexion present an universal phenomenon. Structurally, they may be in all languages: sentence idioms; word-group idioms; metaphorically generalized proper name, for example: Nosy Parker, similarly in Ukrainian Язиката Хвеська and others like that.*

*Idiomatic expressions in English, Polish, Ukraine and in all others languages may be performed common functions in the sentence, for example of the subject: Joe College; Graf de Socha and others.*

*National idioms present a separate universal feature pertained to all languages. These idioms are formed on the basis of the component parts images characteristic of a definite national community and its languages. Thus, only in English exist such phrasiological units «The best physicians are Dr. Diet, Dr. Quiet and Dr. Merryman» and only in Polish we have «Nie zgadnie pan Niewieski, co zrobi Pan Niebieski», and in Ukrainian we have «Баба Пухтя».*

*So, the research defines the motivation basis for the formation of the phraseologisms with pseudo-personal name components in the English, Polish and Ukrainian languages. To research the national-cultural specificity of semantics idioms with pseudoantropomimic components is very important and useful for people.*

*The artical analyses common and different sources of the linguistic and cultural information of the phraseological units with pseudo-antropomimic components in the contrasted languages.*

**Key words:** structural-semantic and comparative aspects, phraseological units with pseudo-antropomimic components, the semantics of the above-mentioned units, etymological nuances.

#### **НАЦИОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНАЯ СПЕЦИФИКА СЕМАНТИКИ ФРАЗЕОЛОГИЧНЫХ ЕДИНИЦ С ПСЕВДОАНТРОПОНИМИЧЕСКИМИ КОМПОНЕНТАМИ**

*В статье исследуются фразеологические единицы с псевдоантропонимическими компонентами в структурно-семантическом та сравнительно-сопоставительном аспектах в английском, польском и украинском языках.*

**Ключевые слова:** структурно-семантический и сравнительно-сопоставительный аспекты, фразеологическая ономастика, образность фразеологизмов, семантика, этимология.

Далеко не всі багатства етнокультурного потенціалу семантики ономастичної фразеології сьогодні є освоєними. Це пов'язано з нерозробленістю процедури інтерпретації культурної інформації оніма [3, с. 45]. Так, у низці фразеологічних одиниць натрапляємо на компоненти, які імітують у різний спосіб антропоніми – псевдоантропоніми.

Незважаючи на широкий спектр праць із ономастичної фразеології, дискусійними і донині залишаються питання щодо семантичного навантаження компонента-оніма у складі мовних одиниць (П. П. Чучка, М. Knappová, D. Nilsen, E. Rzetelska-Feleszko, А.М. Архангельська, Н.Д. Бабич) та його ролі в мотивації фразеологічного значення (В. Д. Ужченко, Е. Л. Березович, А. М. Кравчук, В. М. Мокієнко, Н. М. Пасік, Н.Б. Головіна, Н.С. Ляшенко, В.Н. Теля, Т.О. Черниш та інші).

Сьогодні, залишається недостатньо вивчене переосмислення компонентів-псевдоантропонімів мовних одиниць, які формуються і залежать від соціальних, історичних, лінгвокультурологічних, міфологічних чинників, від ролі символів, конотацій, асоціацій присутніх у їхній внутрішній формі, а також від ефемізації, шляхів метафоризації тощо [1, с. 102].

Предметом нашого розгляду є англійські, польські та українські фразеологічні одиниці з псевдоантропонімічними компонентами.

**Мета** дослідження полягає у структурно-семантичному та психо-когнітивному аналізі внутрішньої форми фразеологічних одиниць з псевдоантропонімічними компонентами у зіставлювальних мовах та вивченні їхньої національно-культурної специфіки.

У статті реалізуються такі **завдання**:

- з'ясувати особливості структури, семантики, етимології і символіки псевдоантропонімічних фразеологічних одиниць;
- дослідити лінгвальні причини створення псевдоантропонімів;
- простежити функцію псевдоантропонімів у складі різних семантичних груп з огляду на національно-культурну специфіку вербалізації онімів.

Дослідження фразеологічних моделей, семантики, етимології, символіки, асоціативного та когнітивного тла мовних одиниць із псевдоантропонімічними компонентами дає можливість прослідити національно-культурні феномени зіставлюваних фразеологічних систем.

Фразеологічні одиниці з псевдоантропонімічними компонентами в англійській, польській та українській мовах характеризуються яскравою національно-культурною маркованістю. Проте, у слов'янських фразеологізмах імітація антропонімів-компонентів є більш поширеним явищем, ніж в англійській.

Виокремлюємо декілька груп псевдоантропонімів за мотиваційною основою антропоніма-компонента: використання наявного питомого імені / наслідування моделі питомого імені; наслідування питомого імені і питомого прізвища. В окрему групу виділяються каламбурні ефемізми, створенні за моделлю «пан/пані (баба) (майстер) + антропонім», у межах якої використано як наявні в мові антропоніми, так і створені (напр.: англ. *Best physicians are Dr. Diet, Dr. Quiet and Dr. Merryman*, the – присл. «їжа, тиша та розвага – найкращі лікарі» [АУФС, с. 65]; пол. *Nie zgadnie pan Niewieski, co zrobi Pan Niebieski. Nie zgadnie pan Niewieski, co myśli Pan Niebieski. Nie zgadnie pan Duńczewski ni też pan Niewieski, co zdarzy Pan Niebieski* [НКРР, т. 2, с. 621]. Джерелом прислів'я є, ймовірно, St. Jan Niewieski, який у 1672–1699 рр. у Кракові, а згодом у Замосьці видавав «Rzyski i ruski kalendarz», у якому подавав прогнози погоди на декілька років наперед [НКРР, т. 2, с. 621]. Для створення таких псевдоантропонімів використовуються також і чужі «моделі» прізвищ (пол. *Potockes umnes, Czartoryskes dumnes, Radziwilles szalawiles, Malachowskes pikes*. Прислів'я з єврейського жаргону [НКРР, т. 2, с. 1034] чи іншомовні слова (пол. *Pacowie poginęli, Wojnowie nastali*. Вислів Яна Собеського із цікавою алюзією до прізвищ, перше з яких пов'язане з лат. 'мир' [НКРР, т. 1, с. 13]). В. Д. Ужченко приходиться до висновку, що «часом розгортання образу йде від безобразного мовного елемента (могила) до перифрастичного каламбурного персоніфікованого словосполучення, підлаштованого під 'модель прізвища', пор. *віднести до Івана Могильного кого* (Новолек), *дати місце в Могильовській губернії. Поїхати до Могильовської губернії*» [ФСССГД, с. 89].

Значна кількість фразеологічних одиниць із псевдоантропонімічними компонентами англійської, польської та української мов, характеризуються лінгвокультурною інформацією про образ людини, її розумові вади (божевілля): англ. *Bess o'Bedlam; Jack (Tom)' (of) Bedlam* – «божевілляна людина» [АУФС, с. 555]; укр. *Глек Макітрович* (Б. Левін «Пропаші»); укр. діал. *Ланша Іванівна* – людина, яку легко обдурити [ФСССГД, с. 144]; балакучість: пол. *Panna Trzepalkowska* – «балакуча жінка» [НКРР, т. 3, с. 541]; злість («[як] + ім'я як корелят апелятива + по батькові як корелят апелятива + дуже злий»): пол. *Ciocia Potulicka* – «злостива жінка» (Według Darowskiego, jest to przezwisko kobiety złego prowadzenia, któremu powód dała rzeczywista pani Potulicka, po Opalińskim Grudzińska. Walicki uważa, że jest to nazwisko utworzone sztucznie od przymiotnika potulny, co za nim powtarza Brzozowski) [НКРР, т. 2, с. 1038]; укр. діал. *[як] Кобра Львівна; як Кобра Іванівна; [як] Тигра Львівна (Львовна), Пантера Львівна* [ФСССГД, с. 177]; легковажність: пол. *Pan Niechajno*. Відоме на Україні позначення людей легковажних [НКРР, т. 2, с. 596]; укр. Нехай недобрый (поганий) чоловік. *Нехай* та *тривай* то недобрі люде [Номис, с. 486]; укр. діал. *Ваня Ветров*, ірон. – «несерйозний чоловік» (*Ветров* – каламбурне обігрування синтаксично обумовленого значення слова *вітер*) [ФСССГД, с. 42]; лінощі: пол. *Spoźniacy i Lenie jedno pokolenie* [85, с. 190]; укр.

Славк Лінювський – «лінивий; пустоголовий» [ФСССГД, с. 216]; огрядність: діал. *Баба Пихтя* – «дуже товста жінка, що ледве проходить у двері» (Пихтя – іронічне віддієслівне утворення від *пихтими*) [ФСССГД, с. 23] тощо.

Семантика фразеологічних одиниць трансформує лінгвокультурну інформацію і про стан людини, наприклад – померти: пол. *Ożenił się z Łopacińską. Wujść za tąż za Łopacińskiego* – «померти» [НКРР, т. 1, с. 349]; укр. *Віддати ся за Муравського* – «вмерти, про жінку» [Франко, т. 2, с. 561]; укр. діал. *Від Муравського ніхто не втече* – «від мурави, якою покритий гріб, від гробу, смерти» [Франко, т. 2, с. 651]; укр. діал. *соро Лопатовський прийде посватає* – «незабаром помре» (Каламбурне обігрування слова 'лопата' як знаряддя для копання могили. Зближення смерті й весілля – загально-відоме) [ФСССГД, с. 149]; укр. діал. *запрошує Вишневський когось* [ФСССГД, с. 81]; укр. діал. *Перевестись до Вишневського (Вишневський псевдовласне ім'я, що постало на основі загальної назви вишня внаслідок персоніфікації)* [ФСССГД, с. 47, 48]; укр. діал. *віднести до Івана Могильного* [ФСССГД, с. 89]; укр. діал. *Кіндрат схопив* – «хто-н. помер» [ФСССГД, с. 118] та інші.

Семантикою соціального статусу чи роду професії характеризуються такі фразеологічні одиниці, як: англ. *Lady Bountiful Bounti* – «дама, що займається добродійністю» (за ім'ям дійової особи з п'єси Дж. Фаркара (G.Farguar, 1677-1707) [АУФС, с. 250]; англ. *Jukes and Kalikaks* – «видумані прізвиська родин із нижчих прошарків населення, люди, що мають вроджені вади» [12, с. 211, 212]; англ. *Joe College* – «студент» [12, с. 205]; пол. *Graf de Socha* – «про дрібну шляхту» [НКРР, т. 1, с. 731]; пол. *pani Wladzia* – «поліцейський» [6, с. 190]; пол. *Panna Babska* – «акушерка» [НКРР, т. 1, с. 46]; укр. діал. *То пан майстер дармохляп, що хто кине, а він хап* – «глузують із голодранця, може первісно нероботящого взимі муляря» [Франко, т. 1, с. 718] укр. *То майстер деру шкіра* – «називають лупія, що здирає шкіру зі здохлої скотини» [Франко, т. 1, с. 758] тощо.

Ця модель ще представлена фразеологізмами із псевдоантропонімами, значення яких ґрунтується на образах Людини і Всесвіту: укр. діал. *Проїхати на Ждановськ*, ірон. чи жарг. Прийти пішки, не дїждавшись автобуса, машини. На основі каламбурного обігрування слова ждати [ФСССГД, с. 97]; пол. *Na święty nigdy, Na św. Migdy, co nie bywa nigdy. Na świętego Dugdy, nie bydzie to nigdy* – ніколи («на (за, у) + фіктивного святого = «ніколи; дуже довго чекати») [НКРР, т. 2, с. 625]; укр. діал. *на святого лінтяя* [ФСССГД, с. 205];

Специфіка досліджуваних мовних одиниць полягає у тому, що їхня мотиваційна основа інформує про своєрідний склад мислення певного етносу, його культуру, звичаї, традиції, світосприйняття, історію та міфологію.

Спільність проаналізованих фразеологізацій спостерігається на рівні механізмів фразеотворення. Частково збігаються й мотиваційні сфери, вербалізовані з компонентом-псевдоантропонімом.

Мотиваційна основа фразеологічних одиниць з псевдоантропонімами-компонентами пов'язана з позамовними факторами, які впливають на розуміння символіки оніма, його значення, лінгвокультурну інформацію представниками різних соціумів. Такий аспект вивчення фразеології стимулює актуальність розгляду цих одиниць у міжмовному плані.

Основні функції псевдоантропонімів у представлених фразеологічних моделях – символічна, асоціативна та когнітивна.

Проведене дослідження дає можливість визначити культурно-національну специфіку семантики фразеологічних одиниць з псевдоантропонімами компонентами, що залежить від впливу асоціативних явищ, етнолінгвокультурологічних позначень, символів і пов'язаних з ним певних суспільно-культурних чинників на формування фразеологічного значення.

### Література:

- Архангельська А. М. До питання про статус національного і культурного в мові / Алла Мстиславівна Архангельська // Слов'янський вісник : зб. наук. праць. – 2009. – Вип. 8. – С. 7–11.
- Бабич Н. Д. Фразеологія української мови : [навчальний посібник] / Надія Денисівна Бабич. – Чернівці : Рута, 1971. – 239 с.
- Березович Е. Л. Русская топонимия в этнолингвистическом аспекте : Пространство и человек / Елена Львовна Березович. – К. : Изд.2, испр. и доп., 2009. – 328 с.
- Верба Л. Г. Порівняльна лексикологія англійської та української мов / Лідія Георгіївна Верба. – Вінниця : Нова книга, 2003. – 153 с.
- Головіна Н. Б. Семантичні інтерпретації денотативного компонента у фразеологізмах зі значенням побажання в німецькій та українській мовах / Наталія Борисівна Головіна // Слов'янський вісник : зб. наук. ст. – Рівне, 2009. – Вип. 8. – С. 42–49.
- Кравчук А. М. Семантика антропонімів у польській фразеології / Алла Миколаївна Кравчук // Проблеми слов'язнознавства : зб. наук. праць. – 2003. – № 53. – С. 185–191.
- Ляшенко Н. С. Внутрішня форма фразеологічних одиниць : онтологічні і культурологічні аспекти : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.02. «Російська мова», 10.02.01. «Українська мова» / Наталія Сергіївна Ляшенко. – К. : Український державний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова : Київ, 2001. – 24 с.
- Мізін К. І. Когнітивна фразеологія : проблеми становлення / Костянтин Іванович Мізін // Слов'янський вісник : зб. наук. праць. – Рівне, 2009. – Вип. 8. – С. 110–117.
- Мокиєнко В. М. О собственном имени в составе фразеологии / В. М. Мокиєнко // Перспективы развития славянской ономастики : под ред. А. В. Суперанской и Н. В. Подольской. – Москва : Наука, 1980. – С. 62–67.
- Пасік Н. М. Власні назви в українській фразеології та пареміології : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01. «Українська мова» / Надія Михайлівна Пасік. – К., 2000. – 15 с.
- Телия В. Н. Культурно-національные коннотации фразеологизмов (от мировидения к миропониманию) / Вероника Николаевна Телия // Славянское языкознание. IX съезд славистов. Доклады российской делегации. – М. : Наука, 1993. – С. 302–314.
- Томахин Г. Д. Реалии – американизмы. Пособие по страноведению / Геннадий Дмитриевич Томахин. – М. : Высшая школа, 1988. – 239 с.
- Ужченко В. Д. Метоніми-фразеологізми / Віктор Дмитрович Ужченко // Вісник ХНУ ім. В. Н. Каразіна. – Х., 2004. – Вип. 41. – С. 89–92.
- Knappová M. Obchodní jméno jako fenomén onomazilogický a funkční / M. Knappová // Slovo a slovesnos. – 1995. – № 56. – S. 276–284.
- Nilsen D. L. F. Names : Some Subsidiary Functions. Festschrift in Honor of Allen Walker Read. / D. L. F. Nilsen // red. L. E. Seits. DeKalb, IL : North Central Name Society. – 1988. – P. 108–115.
- Rzetelska-Feleszko E. Znaczenie nazw własnych w procesie komunikacji językowej / Ewa Rzetelska-Feleszko // V Ogólnopolska Konferencja Onomastyczna, Poznań. 3-5 września. Księga referatów, red. K. Zierhoffer. – Poznań : Wydawnictwo Uniwersytetu Adama Mickiewicza, 1985. – S. 109–117.
- АУФС – Англо-український фразеологічний словник / [авт.-уклад. Костянтин Тимофійович Баранцев.]. – К. : Радянська школа, 1969. – 1052 с.
- Номис – Українські приказки, прислів'я і таке інше : Опанаса Марковича / [авт.-уклад. Матвій Номис.]. – К. : Либідь, 1993. – 768 с.
- Франко – Франко І. Галицькоруські народні приповідки : Етнографічний збірник / [авт.-упоряд. І. Я. Франко.]. – Львів : Наукове Товариство імені Шевченка, 1901 – (...) Т. 1. – 1901 – Вип. 1 (А–Відати). – 200 с.; Т. 1. – Вип. 2 (Відати–Діти). – 195 с.;

Т. 2. – 1097. – Вип. 1 (Діти–Книш). – 300 с.; Т. 2. – Вип. 2 (Кравець–Пять). – С. 301–612; Т. 3. – 1910. – Вип. 1 (Рабунок–Час). – 300 с.; Т. 3. – Вип. 2 (Час–Ячмін). – С. 301–541.

20. ФСССГД – Ужченко В. Фразеологічний словник східнословобожанських і степових говірок Донбасу / [уклад. В. Ужченко, Д. Ужченко.]. – Луганськ, 2000. – 198 с.

21. NKPP – Krzyżanowski J., *Dzieje przysłówia polskiego w toku pięciu wieków. Nowa księga przysłów i wyrażeń przysłowionych polskich: t. 1–4* / [red. J. Krzyżanowski, S. Świrko.]. – Warszawa : Państwowy Instytut Wydawniczy, 1969–1978. – 1210 s.

УДК 81'255.4+165.741

**М. І. Караневич,**

Тернопільський національний педагогічний університет ім. В. Гнатюка, м. Тернопіль

## ПОЗАМОВНІ ЧИННИКИ У ПРАГМАТИЦІ ХУДОЖНЬОГО ПЕРЕКЛАДУ

*У статті розглянуто прагматичний аспект англо-українського художнього перекладу; встановлено позамовні чинники, які впливають на відтворення прагматичного потенціалу оригіналу в перекладі; з'ясовано, що прагматично адекватний переклад можливий лише за умови врахування особливостей усіх учасників літературної комунікації.*

**Ключові слова:** прагматика, художній переклад, позамовні чинники.

### EXTRALINGUISTIC FACTORS IN PRAGMATICS OF FICTION TRANSLATION

*The article deals with extralinguistic factors in pragmatics of fiction translation. The difference in the scope of background knowledge of a writer and reader of the original, and a translator and his/her target audience may cause problems in rendering of pragmatic meaning of the source text. To understand the literary text on the pragmatic level a translator has to be experienced not only in linguistics, but also in social and cultural spheres. For pragmatically adequate translation one has to take into consideration the difference in world views of communicants. The more translators know about target readers' peculiarities, experience, interests, values, age, social status, the better. Among conditions that influence translators' choices one can mention the necessity to render the individuality of writer's style, her/his explicit and implicit intentions, attitude to characters and their deeds in the work of fiction. Propaganda, translator's ideological beliefs, censorship are the factors that cause pragmatic deformation of original literary works. Sometimes the pragmatics of the source text is changed due to educational purposes of the target text. But only the usage of pragmatically motivated transformations may result in pragmatically adequate translation.*

**Key words:** pragmatics, fiction translation, extralinguistic factors.

### ВНЕЯЗЫКОВЫЕ ФАКТОРЫ В ПРАГМАТИКЕ ХУДОЖЕСТВЕННОГО ПЕРЕВОДА

*В статье рассмотрен прагматический аспект англо-украинского художественного перевода; установлены внеязыковые факторы, что влияют на воссоздание прагматического потенциала оригинала в переводе; доказано, что прагматически адекватный перевод возможен только при условии учета особенностей всех участников литературной коммуникации.*

**Ключевые слова:** прагматика, художественный перевод, внеязыковые факторы.

Прагматика все частіше стає об'єктом пильної уваги мовознавців, літературознавців та перекладачів. При цьому основні труднощі при відтворенні прагматики оригіналу в перекладі спричинені не відмінностями систем вихідної та цільової мов, а позамовними чинниками, що зумовлює необхідність їх детального розгляду. Отже, метою дослідження є з'ясування впливу позамовних чинників на англо-український художній переклад.

Інтерпретатор може зрозуміти зміст тексту лише співвіднівши значення мовних одиниць з позамовними чинниками, які відіграють важливу роль у кожній мовленнєвій ситуації [26, с. 167]. Як зазначає В.С. Виноградов, у позамовній інформації відображаються поняття і уявлення про явища, факти, об'єкти дійсності, характеристики, дії, стани, особливості, якість, які притаманні різним матеріальним і духовним формам природи та суспільства [7, с. 55]. При цьому зміст позамовної інформації, якою володіє автор і читач оригіналу, перекладач і читач тексту перекладу може суттєво відрізнятись, неврахування чого може суттєво знизити якість перекладу.

Одним із чинників, який може спричинити труднощі для забезпечення адекватного перекладу, є відмінність картин світу комунікантів. Зауважимо, що картина світу неодноразово була предметом дослідження вітчизняних і зарубіжних науковців [1, с. 257; 3, с. 82; 19, с. 20; 21, с. 50; 31, с. 42; 40, с. 291]. Важливим, на нашу думку, є міркування І.Б. Штерн, яка стверджує, що картина світу визначає культурно-національні особливості сприйняття реальності комунікантом [6, с. 156], що демонструють нижченаведені приклади: *Captain, is all well* [49, с. 91]? – *Пане капітане, щось негарзд* [45, с. 108]?; *Much good my wearing myself to the bone trying to be funny in this house* [49, с. 20]. – *Усім тут начхати, що я аж зі шкіри пнуся, аби хоч когось у цьому домі розважити* [45, с. 28]. Науковці ілюструють це положення також на прикладі природних і створених людиною об'єктів, політичних, технічних, наукових термінів або абстрактних філософських понять, які не мають аналогів у рідній культурі одного з учасників мовленнєвого акту, що може бути спричинено, наприклад, тим, що нації перебувають на різних стадіях соціального та культурного розвитку. Як наслідок, слово, що позначає іншокультурну реалію, не викликає асоціацій у свідомості людини, яка ніколи не бачила відповідного об'єкта [19, с. 19–20; 36, с. 22]. Це, у свою чергу, накладає на перекладача велику відповідальність за вимушену участь у заповненні лагун у картині світу реципієнтів перекладу [4, с. 10]. Тому для досягнення рівноцінного комунікативного ефекту вихідного та цільового висловлювання перекладач доволі часто змушений застосовувати трансформації.

У перекладі семантико-структурні параметри вихідного тексту відтворюються з необхідними модифікаціями для того, щоб нейтралізувати розбіжності в лінгвоетнічних комунікативних компетенціях [20, с. 104] і таким чином вирівняти для носіїв вихідної та цільової мов об'єктивні передумови сприйняття повідомлення та реакції на нього [13, с. 46; 20, с. 104]. Отже, важливим чинником у прагматиці перекладу є лінгвоетнічний бар'єр. Нагадаємо, що цим терміном науковці позначають все, що не дозволяє носію мови перекладу безпосередньо сприймати текст вихідною мовою і реагувати на нього так, як носій мови оригіналу [20, с. 104]. При цьому одним із чинників лінгвоетнічного бар'єру є розбіжності преінформаційних запасів носіїв вихідної та цільової мов, які використовуються при сприйнятті та інтерпретації текстів [20, с. 107]. Звідси, застосування прагматично зумовлених перекладацьких трансформацій мотивоване необхідністю вирівняти передумови сприйняття та інтерпретації художнього твору носіями української і англійської мов: *I'll send her to the manse tomorrow and borrow the Peep of the Day series <...>* [47, с. 72]. – *Завтра ж відправлю її до нашого пастора й попрошу для неї молитовник* [47, с. 58]; *My sister walks by with her new Day-Glo hair* [50, с. 100] – *До нас прямувала моя сестра з кислотним кольором волосся* [46, с. 83].